

SUÇLULARIN GERİ VERİLMESİNDE TÜRK VATANDAŞLIĞININ TESBİTİ

A. Gündüz ÖKÇÜN

Türk hukukunda vatandaşın işlemiş olduğu bir suçtan dolayı yabancı bir devlete geri verilmeyeceği kuralı açık olarak kabul edilmiştir¹. T.C.K. nun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasına göre «bir cürümden dolayı bir Türk'ün ecnebi devletlere ialesi talebi Devletçe kabul olunamaz.» Vatandaşın verilmeyeceği kuralının Türkiye'nin taraf olduğu suçluların geri verilmesi sözleşmeleri² tarafından da benimsendiği görülmektedir.

Vatandaşın geri verilmeyeceği kuralı, tabii olarak, geri verilmesi istenilen kişinin Türk vatandaşı olup olmadığı sorununun çözümlenmesini gerektirir. T.C.K. nun 9 uncu maddesine göre geri verilmesi istenilen kişinin vatandaşlığı hakkında karar verme yetkisi ilgilinin Türkiye'de bulunduğu yer Asliye Mahkemesine aittir. Aynı maddeye göre, Türk vatandaşı olduğu Mahkemece sabit olanların geri verilmesi isteği kabul edilemez.

Ceza Kanununun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Dair 825 sayılı kanunun 2 nci maddesi Asliye Mahkemesinin geri verilmesi istenilen kişinin Türk vatandaşı olup olmadığını kararlaştırırken ne gibi belgelere dayanacağını belirtmektedir. Bu maddeye göre, ilgili mahkeme vatandaşlık işlerinde görevli olan Bakanlıkça, (İçişleri Bakanlığınca) gözönünde bulundurulmuş evrak ve belgelere dayanır.

T.C.K. nun 9 uncu ve 825 sayılı Kanunun 2 nci maddeleri birlikte gözönünde bulundurulunca, suçluların geri verilmesinde Türk

(1) Eralp Özgen, *Suçluların Geri Verilmesi*, Ankara, 1962, s. 66; Faruk Erem, *Türk Ceza Hukuku*, c. 1, Genel Hükümler, 6. bası, Ankara, 1962, s. 143.

(2) Bu sözleşmeler için bk. Özgen, *op. cit.*, s. 166 vd.

vatandaşlığının tesbiti ile ilgili sistemi şu şekilde özetlemek mümkündür. Suçluların geri verilmesinde istenilen kişinin Türk vatandaşı olup olmadığı Asliye Mahkemesince kararlaştırılır. Asliye Mahkemesi bu kararı verirken vatandaşlık işlerinde görevli bulunan Bakanlıkça, yani İçişleri Bakanlığınca gözönünde bulundurulmuş evrak ve belgelere dayanacaktır.

1964 yılında kabul edilen 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (T.V.K.) Türk vatandaşlığının tesbiti ile ilgili olarak yeni hükümler getirmektedir³. Gerçekten T.V.K. nun 38 inci maddesi Türk vatandaşlığının ispatının herhangi bir şekle tâbi olmadığını belirtmektedir. Bununla beraber, madde ikinci fıkraya göre, (a) Türkiye Cumhuriyeti nüfus sicilli kayıtları (b) nüfus hüviyet cüzdanları (c) pasaport veya pasaport yerine geçen belgeler (ç) Türk konsolosluklarınca verilen vatandaşlık ilmühaberleri aksi sabit oluncaya kadar ilgilinin Türk vatandaşı olduğuna karine teşkil eder.

T.V.K. nun konumuz bakımından getirdiği daha önemli yenilik Kanununun 41 inci maddesinde yer almaktadır. Bu madde Danıştay dışında herhangi bir Türk yargı organı önünde bir kimsenin Türk vatandaşı olup olmadığı iddia edildiği veya ilgili organ tarafından Türk vatandaşlığı noktasında tereddüde düşüldüğü takdirde şu usulün izlenileceğini öngörmektedir; Yargı organı ilginin Türk vatandaşı olup olmadığını İçişleri Bakanlığından soracaktır. İçişleri Bakanlığınca verilen kararın bir ay içinde bildirmek zorundadır. İçişleri Bakanlığınca verilen kararın dâvaya bakmakta olan mahkemece taraflara tebliğinden başlayarak bir ay içinde ilgililerce Danıştaya başvurulmadığı takdirde, Bakanlık kararı kesinleşir. Danıştaya başvurulması halinde ise, bakılmakta olan dâva Danıştayın kararına kadar durdurulur. Danıştay bu gibi müracaatları üç ay içinde kesin olarak karara bağlamak zorundadır.

Acaba, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun yukarıda ana çizgilerini verdiğimiz hükümleri Türk Ceza Kanununun 9 uncu ve Ceza Kanununun Mevkii Mer'iyete Va'zına dair 825 sayılı kanunun 2 nci maddesi ile kabul edilmiş olan sistemi değiştirmiş midir?

(3) Bu konuda bk. Osman Fazıl Berki, **Devletler Hususî Hukuku**, c. 1, **Tâbiyet ve Yabancılar Hukuku**, 6. bası, Ankara, 1966, s. 144-145. Nihal Erdenner Uluocak, **Türk Vatandaşlığı Kanunu**, İstanbul, 1966, s. 112-113 ve 118-126.

Bu soruyu olumlu olarak cevaplandırmak gerektiği kanısındayız. Gerçekten, T.V.K. nun 41 inci maddesi hükmü kesin bir şekilde «Danıştay dışında herhangi bir Türk yargı organı» deyimini kullanmaktadır. Türk kanun koyucusu Asliye Mahkemelerini bu madde hükmü dışında bırakmak isteseydi, bu hususu, Danıştay'la ilgili olarak öngördüğü gibi, açık olarak belirtebilirdi. Demek oluyor ki, Asliye Mahkemesi, T.C.K. nun 9 uncu maddesi uyarınca geri verilmesi istenilen kimsenin Türk vatandaşı olup olmadığı hususunda karar verirken, T.V.K. nun 41 inci maddesi hükmünü uygulamak zorundadır. Bir başka deyimle, Asliye Mahkemesi önünde, geri verilmesi istenilen kişinin Türk vatandaşı olup olmadığı iddia edilir veya mahkeme bu hususta tereddüde düşerse, T.V.K. nun 41 inci maddesinde öngörülen usul işleyecektir. Öte yandan, söz konusu 41 inci maddenin 2 nci ve 3 üncü fıkralarında kullanılan «dâvaya bakmakta olan» veya «bakılmakta olan dâva» deyimlerinden T.C.K. nun 9 uncu maddesinde öngörülen meselenin bir ceza dâvası olmadığı ve dolayısıyla T.V.K. nun 41 inci maddesinin mevcut duruma herhangi bir değişiklik getirmediği sonucu da çıkarılamaz. T.V.K. nun 41 inci maddesinin birinci fıkrası hükmü kesindir. İkinci ve üçüncü fıkralarda kullanılan bu deyimlerin «meseleye bakmakta olan» veya «bakılmakta olan mesele» şeklinde anlaşılması daha anlamlı görünmektedir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Türk vatandaşlığının Danıştay dışındaki yargı organlarınca tesbiti konusunda T.V.K. nun 41 inci maddesi ile kabul edilen hüküm, suçluların geri verilmesinde Türk vatandaşlığının Asliye mahkemesi tarafından tesbitini de kapsayacak genişliktedir.